

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Історичний факультет
Кафедра історії середніх віків та візантиністики

Затверджено
на засіданні кафедри історії середніх віків та візантиністики
історичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол №. 1 від 29 серпня 2024 р.)

в. о. завідувача кафедри
д.і.н., проф. Кащук О. Я. _____

Силабус вибіркової навчальної дисципліни
ВІЙСЬКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ДУМКА ТА ЛОГІСТИКА
(ДО 1815 Р.)

що викладається в межах ОПІ другого (магістерського) рівня
вищої освіти для здобувачів з спеціальності

В9 Історія та археологія

Галузі знань **В Культура, мистецтво та гуманітарні науки**

Львів 2025 р.

Назва курсу	Військово-теоретична думка та логістика (до 1815 р.)
Адреса викладання курсу	м. Львів, вул. Університетська 1, (Основний корпус Львівського національного університету імені Івана Франка)
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Історичний факультет. Кафедра історії середніх віків і візантиністики (ауд. 321)
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	За спеціальністю В9 Історія та археологія Галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Викладачі курсу	Кашук Олександр Ярославович, д. і. н., доц., в. о. завідувача кафедри історії середніх віків і візантиністики
Контактна інформація викладачів	E-mail: oleksandr.kashchuk@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення лекцій, а також у інші дні за попередньою домовленістю. Передбачені онлайн консультації через Zoom або відповіді на запитання електронною поштою. Для узгодження часу консультацій студенти зв'язуються із викладачем через електронну пошту або телефонують.
Сторінка курсу	https://clio.lnu.edu.ua/course/vijskovo-teoretychna-dumka-ta-lohistryka-do-1815-r
Інформація про курс	Курс розроблено відповідно до освітньо-наукової програми підготовки магістрів за спеціальністю В9 Історія та археологія, спеціалізація Військова історія. Курс охоплює ключові проблеми та основні етапи розвитку військової справи, озброєння і логістики, феномени формування правил управління військами на полі бою; висновки і рекомендації військових теоретиків, дослідження про роль і вклад полководців у розвиток військового мистецтва.
Коротка анотація курсу	<p>Дисципліна “Військово-теоретична думка, полководці, озброєння і логістика (до 1815 р.)” є вибірковою дисципліною з спеціальності В9 Історія та археологія для освітньої програми підготовки магістрів, яка викладається у I (IX) семестрі в обсязі трьох кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Предмет розроблено з метою ознайомити магістрів з еволюцією ролі та місця збройних сил, систем їх комплектування та забезпечення у мирний час та застосування військ на період збройних конфліктів (від Давнього часу до періоду Наполеонівських воєн).</p> <p>Програма навчальної дисципліни складається із 3 змістових модулів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Еволюція військової справи у Давню добу та Античність; 2) Розвиток тактичної, оперативної та стратегічної майстерності у Середньовіччі; 3) Зброя, озброєння та стратегія доби Нового часу. <p>У першому модулі студенти розглядають особливості генези тактики й забезпечення ополчення та професійних армій Давньої та Античної епохи; ролі та значення особистості полководців у вказані періоди; специфіки спорудження фортифікацій та поліоркетики; видозмін у озброєнні, адміністративній та командній структурі збройних сил епохи Античності (від доби еллінізму до Кризи III ст.).</p> <p>У другому модулі вивчають головні особливості тактики та стратегії збройних сил політій Західної Європи (Королівство франків, Королівство остготів, Імперія Карла Великого, Східнофранкське</p>

	<p>королівство) та імперій Сходу (частково – Східної Римської імперії у V-VII ст.; Персії Сасанідів) періоду від Темних віків до пізнього Середньовіччя;</p> <p>У третьому модулі розглядається проблематика еволюції військової справи королівств Західної Європи (від постання професійної армії на прикладі кондот'ерів до регулярних полків у шведському війську доби Густава II Адольфа); кризи міліційних армій та постання рекрутського війська; еволюції застосування польової артилерії та фортифікацій; стратегічних нововведень у питанні управління військами Наполеона Бонапарта.</p>
<p>Мета та цілі курсу</p>	<p>Метою вивчення вибіркової дисципліни “Військово-теоретична думка, полководці, озброєння і логістика (до 1815 р.)” є формування у майбутніх істориків розуміння природи збройних конфліктів, феномену генерації правил управління військами на полі бою; вироблення особистої візії до ключових дискусійних проблем історії війн та військового мистецтва, становища військової науки від доби Античності до Нового часу; ролі та місця полководців у структурі збройних сил, що в подальшому стане цінним інструментом під час здійснення наукових досліджень та викладання нормативних дисциплін, пов'язаних із політичною історією (курси Історії античних цивілізацій, Історії Середніх віків, Давньої та Ранньомодерної історії України, Історії країн Західної Європи та Північної Америки кінця XV – початку XX ст., Історії країн Сходу другої половини другої половини XX – початку XXI ст.).</p> <p>Цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● формування у магістрів уявлення про основні галузі мілітарної системи, специфіку родів військ та характеру військово-теоретичних напрацювань; ● виокремлення центральних градацій еволюції військової справи, особливостей розвитку тактичних формувань доби Античності, Середніх віків та Нового часу, взаємодії військових традицій Європи та Сходу в цьому контексті; ● виробленні особистого ставлення до центральних проблем військової історії (ролі персони полководця, необхідності проведення реформ у структурі комплектування, співвідношення родів військ на полях баталій).
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aussaresses, F. <i>L'armée byzantine à la fin du VIe siècle, d'après le Strategicon de l'empereur Maurice</i>. (Bordeaux–Paris: Feretrt & Fils, Albert Fontemoing, 1909), 115 p. 2. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bild. 1: Das Altertum</i> (Berlin, 1900), 583 s. 3. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bild. 2: Die Germanen</i> (Berlin, 1901), 700 s. 4. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bild. 3: Das Mittelalter</i> (Berlin, 1907), 551 s. 5. Delbrück H. <i>Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte. Bd. 4: Neuzeit</i> (Berlin, 1908), 557 s.

6. Diehl, C. *Justinien et la civilisation byzantine au VIe siècle*. (Paris: Ernest Leroux, 1901), 735 p.
7. Kaegi W. E. *Byzantine Military Unrest 471-843. An Interpretation*. Amsterdam: Hakkert, 1981. 373 p.
8. Kardaras, G. “The nomadic art of war. The case of the Avars”, *Acta Militaria Mediaevalia*, № 9, (2015), 7–25 p.
9. von Bernhardt F. *Delbrück, Friedrich der Große und Clausewitz. Streiflichter auf die Lehren des Prof. Dr. Delbrück über Strategie*. (Berlin, Leist, 1892), 114 s.
10. von der Goltz W. 1813. *Blücher und Bonaparte, von Feldmarschall Frhn. v. d. Goltz*. (Stuttgart and Berlin, 1913), 98 s.
11. Войтович Л., Голубко В. *Історія війн і військового мистецтва*. Т. 2. Від професійних найманих армій до масових (мобілізаційних) армій (початок XVI – початок XX ст.). (Харків, 2018), 971 с.
12. Войтович Л., Овсінський Ю. *Історія війн і військового мистецтва*. Т. 1. Від початків військової організації до професійних найманих армій (бл. 3060 р. до Христа – початок XVI ст.). (Харків, 2017), 894 с.
13. Голубко В., Грицюк В., Кривизюк Л., Лисенко О.. *Історія війн і військового мистецтва*. Т. 3. Від масових армій до відродження професійних армій (XX – початок XXI ст.). (Харків, 2019), 783 с.

Додаткова література:

14. Charles William Oman. *The Art of War in Middle Ages: in 2 vols*. (London, 1999), 526 + 459 p.
15. Christopher Allmand. *Society at War. The Experience of England and France during the Hundred Years War*. (Woodbridge, 1998), 256 p.
16. Ferdinand Lot. *L'art militaire et les armées au Moyen Age en Europe et dans le Proche Orient: 2 vols*. (Paris, 1946–1948), 568+584 p.
17. Hägermann D. (2003), *Karl der Große. Rowohlt Taschenbuch, Reinbeck*.
18. Hurbanič M. (2015), “The Nomads at the Gates: Some Notes on the use of Siege Artillery by the Avars”, *The cultural and historical heritage of Vojvodina in the context of classical and medieval studies*. pp. 75–89.
19. Jean Favier. *La Guerre de Cent Ans*. (Paris, 1980), 678 p.
20. Lin S. (2021), “Justinian’s Frankish War, 552—ca. 560”, *Studies in Late Antiquity*. Vol 5 (3). pp. 403—431.
21. Леонтій Войтович. Військо і військова організація. *Історія української культури*. Т. 2. Українська культура XIII – першої половини XVII століть. (Київ, 2001), 93–110.
22. Леонтій Войтович. Зародження професійного війська. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Вип. 21. Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. (Львів, 2012), 164–175.
23. Леонтій Войтович. Професійні наймані армії: результат “порохової революції” чи еволюції військової справи? *Воєнно-історичний вісник*. № 3 (21). (Київ, 2016), 5–11.

Рекомендована література для поглибленого вивчення:

24. Ainval C. d'Gouvion Saint-Cyr. Soldat de L'An II, Marechal d'Empire, reorganisateur de l'armee. P., 1981.
25. Andolenko S. Aigles de Napoleon contre drapeaux du tzar, 1799, 1805, 1807, 1812, 1814. P., 1969.
26. Baldet M. La Vie quotidienne dans les armees de Napoleon. P., 1964.
27. Barrois C. Psychanalyse du guerrier. P., 1993.
28. Becher M., Karl der Grosse. (München: Verlag C. H. Beck, 1999), 128 s.
29. Bergeron L., Chaussinand-Nogaret G. Les Masses de granit. P., 1979.
30. Bergerot B. Daru. Intendant de la Grande Armee. P., 1991.
31. Bertaud J.-P. La place de l'officier dans le regime napoleonien // La bataille, l'armee, la gloire. Actes du colloque de Clermont-Ferrand, 1983. Association des Publications de Clermont II, 1985.
32. Bertaud J.-P. La revolution armee. Les soldats citoyens et la Revolution francaise. P., 1979.
33. Bertaud J.-P. La vie quotidienne des soldats de la Revolution, 1789 - 1799. P., 1985.
34. Bertaud J.-P. Les travaux recents sur L'armee de la Revolution et l'Empire // Revue internationale d'histoire militaire. P., 1985.
35. Bertaud J.-P. Napoleon's officers. Past and Present. A Journal of historical studies. Oxford. 1986.
36. Bertaud J.-P. Valmy, la democratie en armes. P., 1970.
37. Bessatid-Massenet P. Quant la France attendait Bonaparte 1794 - 1800. P., 1978.
38. Bielecki R. Effort militaire polonais // Revue de l'institut Napoleon. 1976.
39. Bielecki R. Wielka Armia. Warszawa, 1995.
40. Bishop M. C., Coulston J. C. N. Roman Military Equipment from the Punic Wars to the fall of Rome. London: Batsford, 1993. 256 p., 8 pl. Breeze D. The organization of the legion: the first cohort and the equites legionis // JRS. 1969. Vol. 59. P. 50-55.
41. Blond G. La Grande Armee. P., 1979.
42. Bodinier G. Les officiers de l'armee royale combattants de la guerre d'Independance des Etats-Unis. De Yorktown a Pan II. Chateau de Vincennes, 1983.
43. Bonnal H. La Psychologie militaire de Napoleon. P., 1909.
44. Bonnal H. Manoeuvre de Vilna. P., 1905.
45. Boppe P. La Legion portugaise (1807 - 1813). P., 1897.
46. Boppe P. Le Regiment albanais (1807 - 1814). P., 1902.
47. Boppe P. Les Espagnols a la Grande Armee: le corps LaRomana (1807- 1808), le regiment Joseph Napoleon (1809 - 1813). P., 1900.
48. Boppe P. Les Regiments croates a la Grande Armee (1809- 1813). P., 1900.
49. Bottet M. Le bouton de l'armee francaise. P., 1908.
50. Boudriot J. Armes a feu franchises modeles reglementaires (1717 - 1836). P., 1979, 2 vol.

51. Brezezinski R., Mielczarek M. *The Sarmatians 600 BC — AD 450*. Oxford: Osprey Publishing Ltd, 2002. 48 p.
52. Brizzi G. *Il guerriero, l'oplita, il legionario. Gli eserciti nel modo classico*. Bologna: Il Mulino, 2002. 238 p.
53. Cadiou F. (2002). A propos du service militaire dans l'armée romaine au Ier siècle av. J.-C.: le cas de Spurius Ligustinus (Tite-Live, 42, 34). *Hommages à Carl Deroux, II. Prose et linguistique, Médecine (Collection Latomus, 267)*, p. 76-90.
54. Carrie J.-M. *Le système de recrutement des armées romaines de Diocétien aux Valentinien* // ARDV. P. 371-387.
55. Cascarino G. *L'esercito Romano. Armamento e organizzazione. Vol. II: Da Augusto ai Severi*. Rimini: Il Cerchio Iniziative Editoriale, 2008. 350 p.
56. Castillo C. *Tribunos militares en Ammianus Marcellinus* // ARDV. P. 43-54.
57. Chastagnol A. *Le Bas-Empire*. Paris: Armand Colin, 1991.
58. Chevedden P. E. *Artillery in Late Antiquity: Prelude to the Middle Age* // *The Medieval City under Siege*. Woodbridge: Suffolk and Rochester, 1995. P. 131-173.
59. Connolly P. *The Roman Fighting Technique Deduced from Armour and Weaponry* // RFS. P. 358-363.
60. Cosme P. *L'armée romaine VIII s. av. J.-C. — V s. ap. J.-C.* Paris: Armand Colin, 2007. 288 p.
61. Cosme P. *L'évolution de la bureaucratie militaire romaine tardive: options, actuarii et opinatores* // ARDV. P. 397-408.
62. Coulston J. C. *Roman, Parthian and Sassanid tactical developments* // *The Defence of the Roman and Byzantine East. Pt. I*. Oxford: B.A.R, 1986. P. 59-75.
63. Dailey E. *Queens, Consorts, Concubines: Gregory of Tours and Women of the Merovingian Elite*. Boston, 2015.
64. Elton H. *Warfare in Roman Europe AD 350-425*. Oxford: Clarendon, 1996. 312 p.
65. Ensslin W. *Zum Heermeisteramt des spätrömischen Reiches, II: Die magistri militum des 4. Jahrhunderts* // *Klio*. 24. 1931. S. 102-147.
66. Faszczka M. R. (2002). "Reformy Mariusza" i ich prawdziwi autorzy. *Nowy Filomat*. No 1. S. 77-86.
67. Gabba E. (1994). *Rome and Italy: the Social War*. Cambridge Ancient History. Second edition. Vol. IX. *The Last Age of the Roman Republic, 146-43 B.C.* Cambridge: Cambridge University Press, p. 104-128.
68. Goubert P. S. J. *L'administration de l'Espagne byzantine: I. Les Gouverneurs de l'Espagne byzantine* // *Études byzantines*. 1945. Vol. 3. No 3. P. 127-142
69. Greatrex G., Lieu S. N. C. *The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars. T. II: AD 363-630*. London, 2002. 373 p.
70. Grosse R.E. *Römische Militärgeschichte von Gallienus bis zum Beginn der byzantinischen Themenverfassung*. Berlin, 1920. 346 p.
71. Guiland R. *Les termes désignant le commandant en chef des armées byzantines* // Guiland R. *Recherches sur les institutions byzantines*. Vol. I. Berlin-Amsterdam, 1967. P. 380-404.

72. Haldon J. F. *Byzantium in the Seventh Century: The Transformation of a Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. 486 p.
73. Haldon J. F. *Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565—1204*. L.: UCL Press, 1999. X, 389 p.
74. Hartmann L. M. *Untersuchungen zur Geschichte der byzantinischen Verwaltung in Italien (540—750)*. Leipzig, 1889. 182 s.
75. Haynes I. Military service and cultural identity in the auxilia. The Roman army as a community / Ed. Goldsworthy A., Haynes I. *Journal of Roman Archaeology supplementary series*, 34. Portsmouth, 1999. P. 5 - 14.
76. Hendy M. F. *Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300—1450*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
77. Higgins R. M. J. *The Persian War of the Emperor Maurice (582—602): A Dissertation submitted ... for the degree of Doctor of Philosophy*. Washington (D.C.), 1939. 547 p.
78. Hodgkin T. *Italy and Her Invaders*. Vol. 5. *The Lombard invasion: 553- 600*. Oxford: Clarendon press, 1895. 484 p.
79. Howard-Johnston J. D. *East Rome, Sasanian Persia and the end of antiquity: historiographical and historical studies*. Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2006. 318 p.
80. Jakubiak K. *A Persian Response. The Organization of Defence in Mesopotamia under the Parthians and Sasanians. Understanding the Past*. Warsaw, 2009. P. 155-163.
81. Jones A. H. M. *The Later Roman Empire 284—602. A Social, Economic and Administrative Survey*. V. 3. Oxford, 1964. 644 p
82. Kaegi W. E. *Byzantium and the early Islamic conquests*. Cambridge, 1993. XIV, 313 p.
83. Kaegi W. E. *Heraclius: Emperor of Byzantium*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 372 p.
84. Kaegi W. E. *Muslim Expansion and Byzantine Collapse in North Africa*. New York: Cambridge University Press, 2010. 345 p.
85. Kardaras G. (2011), "Byzantine-Avar Relations After 626 and the Possible Channels of Communication", *Arhivum Eurasiae Medii Aevi*. № 11. pp. 21—42.
86. Kennedy D. *The Roman Army in Jordan*. London: The Council for British Research in the Levant, 2004. 235 p.
87. Kromayer J. & Veith G. (2018). *Historia wojskowości Greków i Rzymian*. Tom 2. *Rzym w okresie Cesarstwa*. Oświęcim: Napoleon V. 367 s.
88. Lebecq S. (1994), *Les Origines Franques Vème-IXème siècle*. Seuil, Paris, 1994.
89. *Life in the Limes: Studies of the people and objects of the Roman frontiers*. / Ed. Rob Collins, Frances McIntosh. Oxbow Books, 2014. 264 p.
90. MacGeorge P. (2003), *Late Roman Warlords*. Oxford University Press, Oxford.
91. Mommsen T. *Römische Geschichte*. 5. Band. *Die Provinzen von Caesar bis Diocletian*. Berlin, 1912. 520 s.
92. Pohl W., *The Avars. A Steppe Empire in Central Europe. 562—822*. (Ithaca and London: Cornell University Press, 2018), 636 s.
93. Preiser-Kapeller J. *Magister militum per Armeniam - Ho ton Armeniakon Strategos. Überlegungen zum armenischen Kommando im 6.*

- und 7. Jahrhundert // Wiener Byzantinistik und Neogräzistik. Vienna, 2004. P. 348–365.
94. Roman Poetry and Propaganda in the Age of Augustus / Ed. A. Powell. 1998. 180 p.
95. Roth J. P. The Logistics of the Roman Army at War (264 B.C. - A.D.235). Brill, 1999. 399 p.
96. Sawiński P. Marcus Agrippa: Collega Imperii or Successor to Augustus? The Succession Issue Between 23 and 12 BC. Palamedes. 2013. P. 141-154.
97. Schmidt M. Das Imperium der Ottonen im Gefüge Europas. Frankfurt, 2009.
98. Shahîd I. Heraclius and the Theme System: Further Observations // Byz. 1989. T. LIX. P. 208-243.
99. Shahîd I. Heraclius and the Theme System: New Light from the Arabic // Byz. 1987. T. LVII. Fasc. 2. P. 391-406.
100. Shlosser F. E. Military and civil Administration under the Emperor Maurice, 582-602: a Reassessment / Thesis (Ph. D.). McGill University, 1980.
101. Sonnabend H. Fremdenbild und Politik: Vorstellungen der Römer von Ägypten und dem Partherreich in der späten Republik und frühen Kaiserzeit. Berna, Frankfurt am Main, Nova Iorque: Peter Lang, 1986. 324 s.
102. Spawforth A. Symbol of Unity? The Persian-Wars Tradition in the Roman Empire. Greek Historiography. Edited by Simon Hornblower. Oxford: Clarendon Press, 1994. P. 233–247.
103. Speidel M. A. The Roman Army. The Oxford Handbook of Roman Epigraphy / Ed. C. Bruun and J. Edmondson. Oxford University Press, 2014. P. 319 - 344.
104. Stein E. (1919), *Studien zur Geschichte des byzantinischen Reiches vornehmlich unter den Kaisern Justinus II u. Tiberius Constantinus*. J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.
105. Stenberger M. Vallhagar: A Migration Period Settlement on Gotland, Sweden. Munskaard, 1955. 1205 p.
106. Storm G. Ragnar Lodbrok og Lodbrokssønnerne; Studie i dansk Oldhistorie of nordisk Sagnhistorie. Historisk Tidsskrift, 1877.
107. Strobel K. Kaiser Traian. Eine Epoche der Weltgeschichte. Regensburg: Friedrich Pustet, 2010. 479 s
108. Tentea O. Ex Oriente ad Danubium. The Syrian auxiliary units on the Danube frontier of the Roman Empire. București, 2012. 234 p
109. Vervaeet F.J. Caesennius Sospes, the Neronian Wars. Armenia and Tacitus View on the Problem of Roman Foreign Policy in the East: A Reassessment. Mediterraneo Antico. Vol. 5, 2002. P. 283–318.
110. Wolff C. (2010). Les volontaires dans l'armée romaine jusqu'à Marius. Latomus. 2010. No 69. 18-28.
111. Yorke B. Królowie i królestwa Anglii w czasach Anglosasów 600–900 / tł. Mateusz Wilk. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2015. 267 s
112. Борискін Ю. В. Еволюція лицарського обладунку часів Столітньої війни: захисне озброєння англійського та французького лицарства. *Військово-науковий вісник. Історичні науки*. Вип. 11. (Львів, 2009), 18–33.

	<p>113. Борискін Ю. В. Застосування вогнепальної артилерії у Столітній війні (1337–1453): історіографія проблеми. <i>Воєнна історія. Науково-популярний журнал</i>. НАОУ. Вип. 1 (43). (Київ, 2009), 73–81.</p> <p>114. Борискін Ю. В. Нові публікації джерел до історії Столітньої війни (1337–1453). <i>Військово-науковий вісник. Історичні науки</i>. Вип. 12. (Львів, 2009), 3–14.</p> <p>115. Борискін Ю. В. Сучасна британська історіографія про Столітню війну (1337–1453). <i>Воєнна історія. Науково-популярний журнал</i>. НАОУ. Вип. 6 (42). (Київ, 2008), 105–112.</p> <p>116. Босак В. “Облога неметальна техніка часів Хрестових походів”. <i>Проблеми історії війн і військового мистецтва</i>. Вип. № 3 (Львів, 2021), с. 41–56.</p> <p>117. Войтович Л. “Українське козацтво у Московській смуті”. <i>Проблеми історії війн і військового мистецтва</i>. Вип. № 3 (Львів, 2021), с. 111–142.</p> <p>118. Головка І. “Боротьба між Римом і Парфією в період від першого до другого тріумвірату”, Одеський державний археологічний музей. Матеріали з археології Північного Причорномор’я. Вип. № 3 (1959), с. 113–125.</p> <p>119. Ліхтей І. “Династичний конфлікт чеського короля Пршемисла Отакара I з австрійським герцогом Леопольдом VI Бабенбергом у 20-их роках XIII ст.”. <i>Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. Збірник наукових праць</i>. Вип. № 10. с. 171–190.</p> <p>120. Луговий О. “Болгарія та Русь у тенетах візантійської політики. Балканські війни 967–971 рр.”. <i>Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. Збірник наукових праць</i>. Вип. № 10. с. 85–111.</p> <p>121. Мельник Б. Меч. <i>Наукові записки Львівського історичного музею</i>. (Львів, 1993), вип. I, 27–41.</p> <p>122. Овсінський Ю. “Нові праці з військової історії”. <i>Проблеми історії війн і військового мистецтва</i>. Вип. № 3 (Львів, 2021), с. 199–202.</p> <p>123. Олійник М., Стадник О. “Зміни у римському війську періоду Юлія Цезаря”. <i>Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки</i>. Том 33 (72) № 4 (2022). с. 221–233.</p> <p>124. фон Клаузевіц, К. <i>Природа війни</i>. (Харків, Віват, 2017) 409 с.</p>
Тривалість курсу	120 год.
Обсяг курсу	48 годин аудиторних занять (з них 32 годин лекцій та 16 годин практичних занять) та 72 години самостійної роботи
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу магістрант буде :</p> <p>розуміти природу війн, феномени формування правил управління військами на полі бою;</p> <p>знати основні етапи розвитку військової справи, озброєння і логістики, висновки і рекомендації військових теоретиків, роль і вклад полководців у розвиток військового мистецтва;</p> <p>виробить власне ставлення до ключових дискусійних проблем історії війн та військового мистецтва, рівня військової науки, ролі і місця полководців в історії війн і військового мистецтва;</p>

	вміти визначати та аналізувати об'єктивні і суб'єктивні чинники впливу на розвиток і роль військової науки, полководців, озброєння і логістики у розвитку військового мистецтва.
Ключові слова	Військова теорія, військові трактати, полководці, надбання та цінності військової науки.
Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій та консультації для кращого розуміння тем
Теми	Додаток (схема курсу)
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з всесвітньої історії та історії України дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату актуальних проблем історії воєн і військового мистецтва, розуміння методів критики джерел
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, колаборативне навчання (тьюторство, підготовка публікацій), дискусія.
Необхідне обладнання	Апаратура для демонстрації презентацій, карт, схем і озброєнь.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1–2 самостійні практичні роботи на обрану тему з числа запропонованих: стаття енциклопедичного характеру з максимально повною бібліографією досліджень проблеми; максимальна кількість балів <u>90</u> • врахування відвідування лекцій та активність слухачів в дискусіях <u>10</u> • підсумкова максимальна кількість балів <u>100</u> <p>Письмові роботи: магістранти виконують письмову роботу у вигляді 1-2 статей енциклопедичного характеру з максимально повною бібліографією досліджень проблеми. Заохочується додавання ілюстрацій та карт і схем.</p> <p>Академічна доброчесність: Роботи магістрантів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями, підкріпленими джерельною базою і відповідними працями дослідників. Виявлення фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших магістрантів є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі магістранти відвідають усі лекції. Магістранти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку магістранти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку магістранти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем для користування виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Магістранти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p>

	<p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані за самостійні роботи (якщо число балів за виконану роботу не задовольняє магістранта, він може виконати ще другу роботу за темою з числа рекомендованих, але при цьому сума балів обох робіт не може перевищити 90). До загального набраного балу враховуються бали за присутність на заняттях та активність магістранта. На кількість балів також впливає недопустимість списування та плагіату і несвоєчасне виконання поставленого завдання.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Пропозиції теми самостійної роботи.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зброя з кремнію, обсидіану та твердого каменю. 2. Ручна ударна зброя. Дрючки, булави, перначі. Списи. 3. Мечі і шаблі. Технології виготовлення. 4. Шпаги, рапіри, тесаки, кортики. 5. Алебарди, гізарми, глефи, рунки, еспонтони, протазани, бойові ціпи. 6. Прості і композитні луки. 7. Арбалети і куші. 8. Захист голови. Шоломи. 9. Захист туловища і кінцівок. Особливості виготовлення доспіхів. 10. Кольчуга, особливості виготовлення. 11. Метальна артилерія і облогові машини. 12. Гребні судна. Дракари. 13. Винайдення пороху. 14. Вогнепальна артилерія. 15. Ручна вогнепальна зброя. Петринали, аркебузи, мушкети і фузеї. 16. Військова музика. Штандарти і прапори. 16. Фортифікація. Вежі і донжони. 17. Бастеї і бастіони. 18. Інженерна атака Вобана. Апроші. 19. Форсування рік. Понтони. 20. Парусні судна. 21. Артур Уеслі Веллінгтон 22. Наполеон Бонапарт 23. Міхаель Андреас Барклай де Толлі 24. Фрідріх II 25. Моріц Саксонський 26. Джон Черчіль Мальборо 27. Маршали Людовика XIV 28. Олександр Суворов 29. Анрі де Тюренн де Ла Тур д'Овернь 30. Раймонд Монтекукколі 31. Альбрехт Венцель Валленштайн 32. Густав II Адольф 33. Козацькі полководці 34. Едуард Чорний принц 35. Себастьян Вобан 36. Юлій Цезар 37. Ганнібал

	38. Олександр Македонський
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

ДОДАТОК
Схема курсу “Військово-теоретична думка та логістика (до 1815 р.)”

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези Теоретичні основи науково-педагогічних досліджень	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)	Матеріали	Література та джерела	Термін виконання
1 тижде нь	<p>Тема 1. Вступ. Огляд джерел та літератури за тематикою предмету. Роль полководців і місце військово-теоретичних праць у розвитку військового мистецтва.</p> <p>1) Морально-етичні настанови для стратигів Античності (на прикладі концепцій Платона та Аристотеля).</p> <p>2) Підготовка воєначальників доби IV-VI ст. (Амміан Марцеллін, Пріск Паннійський, Вегецій, Арріан, Сінезій).</p> <p>3) Поява структуризованих трактатів з військової справи. “Анонім VI ст.”, “Стратегікон” Маврикія. Вимоги соціальної кон’юктури та становища держав.</p> <p>4) Структура військово-теоретичних напрацювань (на прикладі “De rebus Bellicis” та “Стратегікону”).</p>	Лекція, 2 год.	Мультимедійна презентація, методичні матеріали для аудиторної та самостійної роботи	1, 4, 11-13 (основна) 14-18, 27-32 (допоміжна)	тиждень
2 тижде нь	<p>Тема 2. Ударне, металеве та захисне озброєння.</p> <p>1) Матеріали виготовлення зброї та озброєння Давнини та Античності (камінь, обсидіан, бронза і залізо).</p> <p>2) Поява колісниць та кінноти. Їх співвідношення з іншими родами військ.</p> <p>3) Технологія та виробництво зброї.</p>	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, індивідуальне опитування, дискусія	1-5, 12-13 (основна) 16-20 (допоміжна)	тиждень

3 тижде нь	Тема 3. Поліоркетика. Облогове ремесло Античності та раннього Середньовіччя. 1) Фортифікації полісів у III-IV ст. до н.е. 2) Оборонна система Римської імперії. Лімес 3) Комунікації та логістика.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, робота в малих групах, дискусія	1-4, 8 (основна) 90-96, 99-101 (допоміжна)	тиждень
4 тижде нь	Тема 4. Початки тактики. 1) Полководці Єгипетських царств (Тутмос III (1479–1425 до н.е.). Рамзес II (1279–1212 до н.е.). 2) Особливості військової справи Держави Ахеменідів (Кір II (590–529 до н.е.). Дарій I Гістасп (550–486 до н.е.). Ксеркс (519–465 до н.е.). 3) Тактика та стратегія полісів (Мільтіад (бл. 550–489 до н.е.). Леонід (540–480 до н.е.); Ксантипп (бл. 520– 473/472 до н.е.). Кімон (504–449 до н.е.). Архідам II (+ 427/426 до н.е.). Алквіад (бл. 450–404 до н.е.). Ламах (470–414 до н.е.). Лісандр (+ 395 до н.е.). Агесілай II (бл. 442–358 до н.е.). Епамінонд (418–362 до н.е.).	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1-6, 17-19 (основна) 51, 62 (допоміжна)	тиждень
5 тижде нь	Тема 5. Олександр Македонський та полководці епохи еллінізму. 1) Військова справа Македонського царства у IV ст. до н.е. 2) Кампанії Олександра Македонського (356–323 до н.е.). 3) Полководці доби Олександра: Антігон (382–301 до н.е.). 4) Військова справа у державах діадохів: Селевк Нікатор (358–281 до н.е.). Птолемей (367–283/282 до н.е.). Деметрій Поліоркет (336–283 до н.е.). Пірр (318–272 до н.е.). Мітрідат VI Євпатор (132–63 до н.е.). 5) Теоретичні напрацювання епохи: Еней Тактик. Філон Александрійський. Онасандр. Арріан. Еліан Тактик. Аполлор з Дамаска. Поліен.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, закріплення пройденого матеріалу, дискусія	1-6 (основна) 51 (допоміжна)	тиждень
6 тижде нь	Тема 6. Військо Римської Республіки та Імперії: теоретичний та практичний аспекти 1) Еволюція військової справи Республіки у ході Пунічних воєн. 2) Реформа Гая Марія. 3) Взаємодія римської та гальської військової традицій. Війни Першого та Другого Тріумвірату.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, робота в малих групах, дискусія	1-7 (основна) 90-96, 99-101, 97-123 (допоміжна)	тиждень

	<p>4) Військова справа доби Принципату. Вплив Кризи III століття на військову справу. Реформа Галлієна.</p> <p>5) Мілітарна система Риму за реформами Діоклетіана-Констянтина.</p> <p>6) Військові трактати: Секст Юлій Фронтін. Юлій Цезар. Ветрувій.</p>				
7 тиждень	<p>Тема 7. Армія Східної Римської імперії та Візантії.</p> <p>1) Урбікій Барбат. Сіріан Магістр. Маврикій.</p> <p>2) Лев VI Мудрий. Герон Візантійський.</p> <p>3) Костянтин VII Порфірогенет. Никифор II Фока. Кекавмен. Никифор Уран.</p>	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1–12 (основна) 53-101 (допоміжна)	тиждень
8 тиждень	<p>Тема 8. Лицарська епоха, озброєння, логістика, ідеологія.</p> <p>1) Танкред д'Отвіль (1072–1112).</p> <p>2) Фрідріх I Барбароса (1122–1190).</p> <p>3) Річард Левине Серце (1157–1199). Едуард Чорний принц (1330–1376). Толбот Джон (1384/1387–1453).</p>	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, закріплення матеріалу, дискусія	1–14 (основна) 1-3 (допоміжна)	тиждень
9 тиждень	<p>Тема 9. Кондотьєри та професійне військо Нового часу.</p> <p>1) Трактат Ніколо Макіавеллі. Альба Фернандо Альварес де Толедо (1507–1588).</p> <p>2) Моріц Оранський (1567–1625). Густав II Адольф (1594–1632).</p> <p>3) Монтекуоллі Раймон (1609–1680).</p>	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, робота в малих групах, дискусія	1-15, 19 (основна) 1-8 (допоміжна)	тиждень

10 тиждень	<p>Тема 10. Вогнепальна зброя і професійні наймані армії: “порохова революція” чи еволюція військової справи?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Застосування пороху у Східній Хань. Порохові трубки X ст. 2) Порохова артилерія доби Столітньої війни. 3) Застосування мортир у ході Облоги Константинополя 1453 р. 4) Піхотна вогнепальна зброя. Аркебузи та мушкети. 5) Тактика застосування вогнепальної зброї швейцарською піхотою Нового часу. 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1–14, 28 (основна) 1-8 (допоміжна)	тиждень
11 тиждень	<p>Тема 11. Еволюція фортифікації і бастионна система.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Дюрер Альбрехт (1471–1528). Санмікеле Мікеле (1484–1559). Тарталья Ніколо (бл. 1499–1557). Маджі Джіроламо (1523–1572). Спекль Даніель (1536–1589). 2) Паган Блез Франсуа де (1604–1665). Вобан Себастьян ле Претр (1633–1707). 3) Інженерна атака Вобана. Кормонтень Луї де (1696–1752), Монталамбер Марк Рене де (1714–1800). Рімплер Георг (+ 1683). Кухорн Менно (1641–1704). 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, мозковий штурм, дискусія	1–9, 12-16, 21 (основна) 1-7 (допоміжна)	тиждень
12 тиждень	<p>Тема 12. Військові реформи Шведського та Французького королівств.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Перехід до рекрутської системи. 2) Еволюція логістики. 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, закріплення пройденого матеріалу, дискусія	1–8, 20-25 (основна) 1-4 (допоміжна)	тиждень
13 тиждень	<p>Тема 13. Еволюція вогнепальної зброї. Панівна роль вогню на полі бою.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Лінійна тактика. “Малі світові війни”: Війна за Іспанську спадщину. Велика Північна війна. 2) Семилітня війна. Євгеній Савойський (1663–1736). Мальборо Джон Черчіль (1650–1722). Моріц Генріх Саксонський (1696–1750). 3) Еволюція військової системи Пруського королівства у другій половині XVIII ст. Фрідріх II Гогенцоллерн (1712–1786). 	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, опитування, дискусія	1–7, 11-12 (основна) 1-3 (допоміжна)	тиждень

14 тижде нь	Тема 14. Короткий період Міліційних армій. Американські війни за незалежність. 1) Принцип комплектування Континентальної армії. Мінітмени. 2) Особливості театрів бойових дій у ході Війни 1776-1783 рр. 3) Американо-британська війна 1812-1815 рр.	Лекція, закріплення пройденого матеріалу, дискусія. 2 год.	Мультимедійна презентація, робота в малих групах, методичні рекомендації для проходження модульного контролю.	1-14 (основна) 14-21 (допоміжна)	тиждень
15 тижде нь	Тема 15. Криза рекрутської системи. 1) Війни революційної Франції (1792-1802). “Чудо при Вальмі”. 2) Особливості комплектування революційних полків. Система півбригад. 3) Бойові дії в Італії. Голландська експедиція 1799 р.	Лекція, Контрольний замір знань (модуль) 2 год.	Мультимедійна презентація, модульний контроль.	1-14 (основна) 14-23 (допоміжна)	тиждень
16 тижде нь	Тема 16. Наполеон Бонапарт (1769–1821) та його епоха у розвитку військової справи. 1) Здобуття Тулону (1793). 2) Італійська кампанія (1796–1797): Лоді, Кастільйоне, Арколе, Ріволі. 3) Єгипетський похід (1798–1799): Битва біля пірамід, Абукір, Сен-Жан-д’Акр. 4) Друга Італійська кампанія (1800): Маренго. Ульм (1805). Аустерліц (1805). Заальфельде, Ієна, Ауерштедт (1806). 5) Прейсіш-Ейлау (1807). Фрідланд (1807). Ваграм (1809). Смоленськ (1812). 6) Бородіно (1812). Березіна (1812). Лейпціг (1813). Ватерлоо (1815). 7) Військово-теоретичні праці епохи.	Лекція, ознайомлення з результатами модульного контролю та самостійної роботи (реферату) 2 год.	Мультимедійна презентація, аналіз і самоаналіз, рефлексії.	1-14 (основна) 23-50 (допоміжна)	тиждень